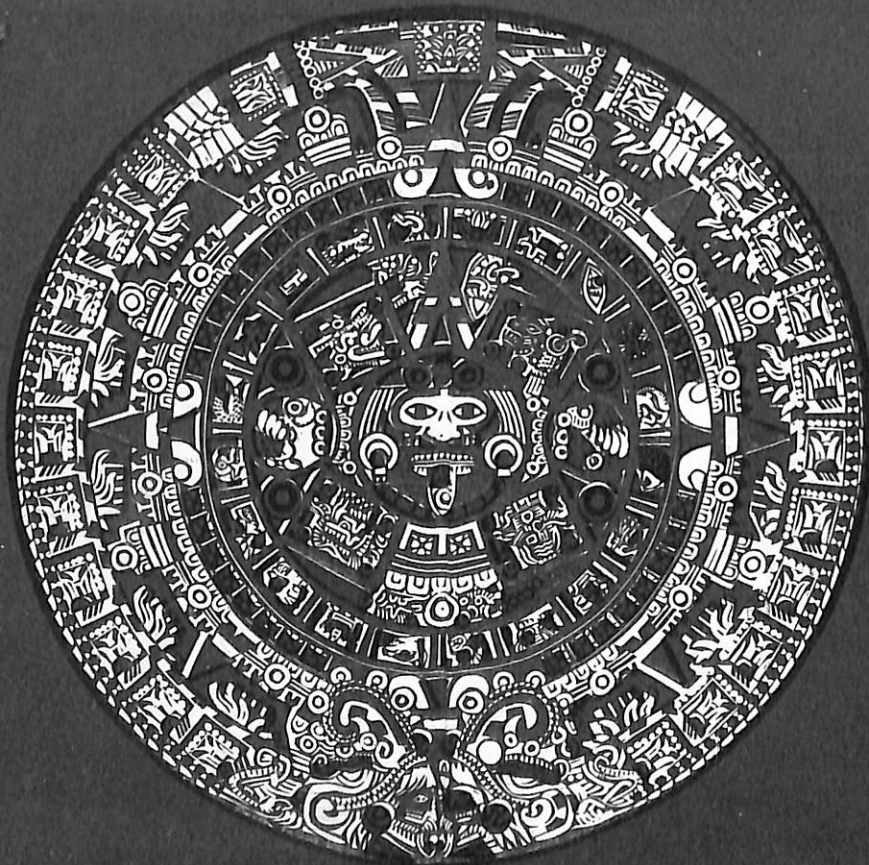

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник сорок п'ятій

МЕКСИКАНСЬКІ
ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкування
та вступне слово
Льва Олевського

Переклад з іспанської
Михайла Литвинця
та Льва Олевського

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1988

ББК 82.33—6
М46

До збірника увійшли кращі прислів'я та приказки, в яких відбито багатовіковий досвід мексиканського народу.

В сборник вошли лучшие пословицы и поговорки, в которых отображен многовековой опыт мексиканского народа.

Художник Віктор Кузьменко

4703000000—110
М 205(04)—88 БЗ 34.26.87

ISBN 5-308-00245-2

© Упорядкування, вступне слово,
український переклад.
Видавництво «Дніпро», 1988 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Мексика — одна з найбільших і найрозвиненіших країн Латинської Америки, батьківщина стародавніх індіанських культур. На її території простягаються широчезні пустелі, здіймаються гірські пасма, розкинулись непрохідні тропічні ліси. Країна багата на корисні копалини: нафта, благородні й кольорові метали тощо. Але найбільше багатство цієї землі — мужній і працьовитий мексиканський народ, який у героїчній боротьбі проти іспанських колонізаторів здобув собі волю і чи не першим серед своїх братів-латиноамериканців збудував свою державу.

Іспанські конкістадори на початку XVI століття дісталися до узбережжя Мексики, де виявили три великі індіанські цивілізації: ацтекську — наймогутнішу з усіх (це державне утворення обіймало долину Мехіко, сучасні мексиканські штати Морелос, Ідальго і частину Пуебл),

міштецьку (Південна Мексіка) і юкатанських майя. На той час тамтешні індіанці досягли високої культури не тільки в рільництві та ремеслах, а й у галузі астрономії, архітектури, образотворчого мистецтва; народ майя, зокрема, вже користувався власним ієрогліфічним письмом. Але з появою європейців самостійний розвиток індіанських народів Мексіки був насильно перерваний, і почалося підкорення країни, що тривало майже століття. Перший завоюницький похід 1519—1521 років очолив кривавий конкістадор Ернан Кортес, який зруйнував державу ацтеків. Після того до Мексіки, що тоді називалась віцекоролівством Нова Іспанія, стали переселятися з Піренейського півострова колоністи; вони засновували міста й привласнювали освоені індіанцями землі. Прибульці насаджували на завойованій території феодальні порядки, намагаючись обернути тубільців на своїх підлеглих. Услід за зміцненням і розбудовою міст, особливо портів, зародженням торгівлі та розвитком сільського господарства економіка цієї іспанської колонії все більше набувала автономного характеру. Нові суспільні відносини втягували в складний процес утворення нової

нації та держави розрізнені індіанські племена. Цьому також сприяла іспанська мова, що була рідною для креолів і метисів, та єдина культура, що вкорінилася на спільному для всіх індіанському терені. Все це й зумовило боротьбу мексиканців за відокремлення від метрополії. Спершу проти колоніалістів повставали лише індіанці, але на зламі XVIII—XIX ст., коли нащадки іспанських переселенців та індіанці усвідомили себе одним народом, зародився загальномексиканський визвольний рух, що приніс у 1821 році незалежність для Мексіки. Самовіддана боротьба проти агресії США й заморських капіталістів наклала глибокий відбиток на історичний розвиток всієї країни, сприяючи зміцненню її революційних традицій. Майже ціле десятиліття вирувало полум'я мексиканської буржуазно-демократичної революції 1910—1917 років.

Народні маси, що виступили проти реакційного режиму, очолив разом із Франсіско Еміліо Сапата. Цей народний вождь вбачав майбутнє Мексіки в свободі й незалежності від своїх та чужих експлуататорів. Ось як він висловився про значення, суть і мету боротьби трудящих:

«Справа, за яку борються революційна Мексика і Росія, що недавно звільнилася, — це спільна справа всього людства, в якій зацікавлені всі пригноблені народи».

Революція 1910—1917 років хай і не завершилась перемогою народу, але відкрила нову сторінку в мексиканській історії. Вона зумовила проведення аграрної реформи, зростання вітчизняної промисловості й визначила шлях подальшого розвитку Мексики, яка й нині провадить незалежний від США, багаторічний курс прогресивний політичний курс.

Мексиканці, в жилах яких змішалася кров іспанських конкістадорів та місцевих індіанців, пишаться не тільки своєю славною історією, а й самобутньою культурою. В устах мексиканців набула своєрідності й іспанська мова; у ній багато слів та виразів, запозичених в ацтеків, майя, санотеків, отомі та ін. Ці індіанські слова відбивають реальність мексиканського життя, тому й не дивно, що деякі з них, як-от: «батат», «маїс», увійшли і в міжнародну лексику європейців, адже саме індіанці подарували світовій цивілізації культуру картоплі та кукурудзи.

Мовна самобутність — невід'ємна части-

на національної консолідації мексиканців, що й відзначив відомий філолог Даріо Рубіо, автор ґрунтовних праць із мексиканської народної мови: «В той день, коли наша мова перестане бути сміливою, гордою і жартівливою, вона втратить усе, що її відрізняє від інших іспаномовних народів, і ми, мексиканці, перестанемо бути мексиканцями, адже в мові виражається наш спосіб життя, який не можна сплутати ні з яким іншим».

Ця ж мовна самобутність притаманна мексиканському фольклору взагалі й зокрема такому його жанру, як прислів'я та приказки.

Мексиканські прислів'я та приказки — колективна творчість народу, і хоча в місцевий фольклор увійшло чимало іспанських зразків, але, стикаючись з культурою корінних жителів Мексики, вони зазнали значних змін. Разом з тим у різних місцевостях фольклор має свої особливості, та все ж він близький і зрозумілий для всіх мексиканців. Розмаїтість народної творчості не розмежовує, а навпаки — збагачує єдину національну культуру. А втім, це явище характерне й для країн всієї Латинської Америки.

Різноманітна й широка тематика мексіканських прислів'їв та приказок. Серед них є такі, що виражають дух революційно-визвольної боротьби мексіканського народу, й такі, що виникли в період іспанського поневолення та економічно-політичної залежності від США: «Дурні мексіканці, що дали себе завоювати Кортесу», «Щасливі ті народи, які не знають воєн», «Хто сіє мир і згоду, той сам має вигоду».

Народні афоризми зачіпають тему багатства та бідності («Більше є в багатого, коли він бідніє, ніж у бідного, коли той багатіє»), класової нерівності («Одні співають, а інші страждають»), добра, чесності й правдивості («Роби добро й не дивись для кого», «Хто каже правду, той не грішить»), дружби й любові («Хто справді любить, той довго не забуває», «Життя без друзів — смерть без свідків»).

Тут немало й антирелігійних прислів'їв, у яких відбито іронічне ставлення до бога та вселяких святих, неприязнь до слуг божих: «Воду я попрошу в бога, а все інше — у водовозів», «Однаково, що святий Нікомеда, що святий Корнелій», «Хрест на сутані, а чорт — у душі». Особливе місце в мексіканському нара-

містичному фонді займають прислів'я та приказки, які критикують людські вади й слабкості: «Хто погано співає, той сам собі подобається», «Ще не вилупилися з шкаралупи, а вже хочуть нести яйця», «Мої зуби мені ближчі, ніж мої родичі».

У мексіканських прислів'ях та приказках відбилася оптимістична вдача їхнього творця і носія — трудового народу. Мексіканці з мудрою усмішкою сприймають життя в усіх його проявах — від звичайної буденності до величних святкових карнавалів. Люблять вони й жарт, гострий, немов перець, той перець, без якого навіть годі уявити їхню кухню. Шанують вони рідну домівку й працю в полі, підмічають своє, суто мексіканське, і загальнолюдське.

Прислів'я та приказки, які ввійшли до цієї збірки, — складова частина усної народної творчості мексіканців, її серцевина, що пов'язана з щоденним людським життям; вони в своїй основі — конкретні, багатозначні, щедрі на смислові барви.

«Коли ти в скруті й горі, проси поради у прислів'їв», — каже народний афоризм. Неможливо встановити час і місце виникнення влучних народних висловів,

що побутують у Мексиці. Вони вміщують у собі мудрі спостереження за явищами природи, оцінки соціальних явищ і стосунків між людьми. І треба сказати, що прислів'я та приказки — це не інертні формули, а завжди жива і рухлива мова, яка, немов річка, плине, грас і змінюється. Отож у відповідності з розвитком країни й зміною поколінь виникають як нові прислів'я та приказки, так і нові варіанти тих, що беруть свій початок у глибокій давнині. Як часто буває, завжди знайдеться той, хто, почувши від когось прислів'я, заперечить: «Ви знаєте, це прислів'я звучить не так, як ви сказали, а зовсім інакше...» Тому цікаві будь-які версії прислів'їв та приказок, що живуть у народі. Це мав на увазі й укладач даної книжки, який у своїй роботі скористався з таких джерел: «Великий словник мексиканізмів», упорядник Ф. Сантамарія. Мехіко, 1978; «Збірник мексиканських народних прислів'їв», упорядник М. Веласко Вальдес. Мехіко, 1979; «Прислів'я та приказки», упорядник А. Келлер. Мехіко, 1981; «Народні прислів'я», упорядник Х. М. Пріто. Мехіко, 1982.

Лев ОЛЕВСЬКИЙ

Земля буде такою,
якими будуть люди

Земля буде такою,
якими будуть люди.

Сонце сходить для всіх.

Наші життя — це ріки,
що впадають у море.

Хто приносить мир і згоду,
той і сам має вигоду.

Щасливі ті народи,
які не знають воєн.

Дурні мексиканці, що дали себе
завоювати Кортесу.

Бідна Мексико, ти так далеко
від бога і так близько
до Сполучених Штатів.

Від щастя в Каліфорнію
не втікають.

Гачупін¹ в гасісиді —
завжди чвари.

В яку б країну ти не поїхав,
роби так, як там роблять.

Маленьке село — велике пекло.

Із далеких країн — далека брехня.

Корова на своїй землі бика коле.

Кожен дідусь свою домівку хвалить.

¹ Г а ч у п і н — давня зневажлива назва
вихідців з Іспанії.

Хто від свого дому віддаляється,
той не відас, що там робиться.

○

Іж свій батат і не журися,
пильнуй свій дім і облич чужий.

* * *

Правда — це вершина розуму.

○

Правда любить ясність.

○

Правда гне і хитає, але не ламає.

○

Правда, як кулак.

○

Хто ніколи не каже правди,
той у неї не вірить.

○

Правда — не гріх,
але її незручно казати.

○

Хто каже правду, той не грішить.

Правда, яка шкодить,
краща за брехню, яка годить.

○

Хто каже правду,
той чує ненависть.

○

Правда завжди впливає.

○

Хто прагне честі —
хай її заробляє.

○

Чессть і користь не вміщуються
в одному мішку.

○

Нечесний квартирант залишить
дім так, що й не підмете,
й не заплатить.

○

Для чесних сивин немає
зачинених дверей.

○

Для чистої білизни мило
не потрібне.

Краще червоне лице,
ніж чорне серце.

○

Краще бути один раз червоним,
ніж сто разів безбарвним.

○

Обличчя бачимо,
а серцець не знаємо.

○

Краще сором на обличчі,
ніж пляма — на серці.

○

Краще чесний і обкрадений,
ніж злодій і добре вдягнений.

○

Щирий, як індіанець.

○

Птаха впізнають по перу,
а людину — по справах.

○

Навіть дерева в лісі ростуть окремо,
одні годяться на ікони,
інші — на вугілля.

Роби добро і не дивись для кого.

Через нестачу добрих людей
мого батька зробили алькальдом¹.

¹ Алькальд — в Іспанії та в Латинській Америці — голова громади чи міської управи, а також суддя.

Вміння та розум —
кращі за силу

Вміння та розум — кращі за силу.

Силою і черевики важко натягати.

Хто не відчуває в собі сили,
хай у вантажники не лізе.

Не кожен той погонич,
хто свистить.

Це як ремесло водовоза:
з першого разу можна навчитись.

І однією каменюкою
можна вбити кількох птахів.

Поспіхом нічого не роби,
нічого не кажи.

Не можна одночасно свистіти
й їсти піноле¹.

Не можна одночасно бити в дзвін
і йти хресним ходом.

Швидко зробили дах,
а дороблятимемо цілий рік.

Сік з кокосового горіха
витагують помаленьку.

Равлик повзе, повзе
і вгору вилазить.

Не квантеся для того,
щоб міцніше було.

¹ Піноле — підсолоджене і підсмажене
маїсове борошно.

Рано лягати і рано вставати —
добре взимку і влітку.

Якщо хочеш почути про себе
добре слово, то не виплежуйся
в постелі, коли сонце зійшло.

Труд і старанність обертають скелі
на гроші.

Хто сіє свій маїс,
той своє піноле їсть.

Повільно, але добре й заробітно.

До хати ремісника голод підходить,
але в хату не заходить.

Куди подітись воліві, як не орати?

Не треба так вичавлювати
апельсин — сік буде гірким.

Хто робить те, що хоче,
той не робить того, що потрібно.

Знати більше, ніж тебе вчили.

Добрі остроги — то й вершник добрий.

Для великого коня — великі остроги.

Хай бог дає тобі щастя, сину,
бо науки тобі буде мало.

Жити від клацання кастаньєт
до танго.

Що відкладається на потім,
на потім і залишається.

До ледаря ковдра приклеюється.

Просить роботу й молить бога,
щоб той не дав її.

По понеділках і кури не несуться.

Креветку, яка спить,
відносить течія.

Ледачий собака кісток
не знаходить.

Хоч я й двірник,
та підмітати двір не звик.

Стільки літ бути маркізою
і не вміти обмахуватись віялом.

Кожен по-своєму злазить з коня:
хто — через хвіст,
а хто — через гриву.

Кожен по-своєму бліх б'є.

Хай кожен чухається
своїми нігтями.

Кожен лев має
свій ослиний час.

Якщо глечик удариться об камінь
чи камінь об глечик,
то погано глечнику.

Одні метушаться,
а інші зривають агаву.

Краще старий із грошима,
ніж молодий без мізків.

Звертати увагу на дурнів —
це значить звеличувати їх.

Бережись биків спереду,
віслюків ззаду, собак з боків,
а дурнів — спереду, ззаду та з боків.

Плисти під прапором дурня.

На дурнів не вчаться.

Чубом дурість не приховаш.

Багато є дурнів, але саме стільки,
щоб стати одним із них.

З дурнями й митися не можна,
бо мило загублять.

Мавпу, паугу й дурня
не чіпай рукою.

Була б розумна голова у качки,
якби їй не заважали важкі лапи.

Хто через свою примху вмирає,
той і кладовища не вартий.

Хто з дитинства дурний,
той у старості ще дурніший.

Хто народився дурним,
той ніколи розумним не стане.

Байдуже, якщо народяться
кирпатими, аби тільки не дурними.

Такий, як чічікуїлоте¹:
з довгим дзьобом, але дурний.

Йому здаються рейками всі шпалі.

Став солодким,
і його мурашки з'їли.

Відкрив перукарню
на вулиці безбородих та лисих.

Шукати рукави від жилетки.

Мати голову з тепегуахе².

Схопити небо рукою.

¹ Чічікуїлоте — мексиканський водоплавний птах.

² Тепегуахе — дуже тверде дерево.

Не рвіть — є ножиці!

Вийхати з Гватемали,
щоб потрапити в Гватепеор¹.

Для чого так скакати,
якщо земля рівна?

Чути, як півень співає,
і не знати, де саме.

Прикинутися блощицею,
щоб тебе вбили кашцем.

Залишитись як свистун на горі.

¹ Гватемала й Гватепеор — тут: гра слів. Спільний їхній початок — Гватепе — індіанський, і його в даному випадку, мабуть, можна витлумачити як «маїсова країна». Закінчення цих слів по-іспанському мають різні значення: «мала» — «погана», а «пеор» — «гірша». Отже, поїхати з Гватемали в Гватепеор, значить, потрапити з поганого в ще гірше.

Платити за зелені овочі
й за спілі.

Стріляти по блохах.

Поганяти пістолетом індіків.

Перейти ліс і не побачити дров.

Купив батіг на тоді,
коли матиме коня.

Хитра половина живе завдяки
дурній половині.

Від поета, лікаря та божевільного —
у кожного з нас є потроху.

Мовчазний дурень —
це мелене золото.

Індики перед святом умирають.

Як віслиук, що везе воду
і вмирає від спраги.

°

Що знає віслиук про гальма?

°

Якщо погонич продав віслиука,
то віслиук або впертий,
або брикливий.

°

Не щодня вмирає віслиук.

°

Віслиук, що не брикається,—
кусається.

°

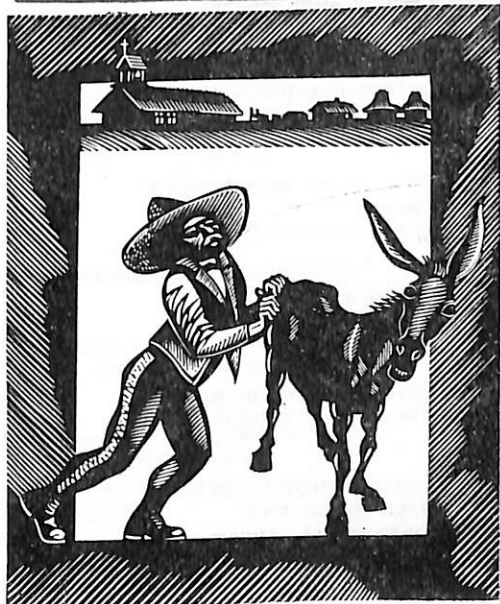
Одне думє віслиук, а інше — той,
хто нав'ючує його.

°

Що менше віслиуків,
то більше качанів.

°

Коли два віслиуки зійдуться,
то тільки хвицаються.

Віслюк віслюком,
а що на двох ногах,
то він індиків передражнює.

○

Де тигр править бал,
там віслюкові немає пари.

○

Зірвався, як норовистий кінь,
а повернувся,
як покірний віслюк.

○

Віслюк із золотом
доб'ється всього.

○

Краще віслюки на небі,
ніж мудреці в пеклі.

○

Чогось бракує мудрецеві,
якщо той не вмів
прикидатись дурнем,
коли це вигідно.

○

Бик проти двох списів
не кидається.

Не дозволяй, щоб твоєму коню
підстригли хвіст або гриву,
щоб запряг його дурень
чи сів на нього джигун.

○

Не підписуй паперів,
яких ти не прочитав,
і не пий води,
якої ти не побачив.

○

Не нападай на бика спереду.

○

Не залишайся винним багатому
і не обіцяй бідному.

○

Не чекай, щоб зробили
твої спадкоємці те,
чого ти сам не зробив
за життя.

○

Не кусайся, то й зубів не виб'ють.

○

Не бійся плями,
яка сходить з водою.

Не лазь у коня під ногами.

○

Не прикушуй язика.

○

Мачете, будь у своїх піхвах.

○

Не злазь зі свого осла.

○

Не проси груш у верби,
а персиків у місяця.

○

Не треба плутати гімназію
з магnezією.

○

Нароплав і будинок треба
готовими купувати.

○

Як тільки дадуть корівку,
біжи по віршовку.

○

Коли сидиш на коні,
то й вибоїни терпи.

До кактуса підходять тоді,
коли на ньому плоди.

○

Сварися зі всіма,
тільки не з куховаркою.

○

Не пригощай негідника
й не роби послуги
великому багатію —
вони тобі не подякують.

○

Якщо не вмієш читати —
навчись, якщо вмієш —
іншого навчи.

○

Хто має померти в темряві,
тому не допоможе й те,
що його батько — свічка.

○

Закрита книга грамоти
не навчас.

○

Папір говорить,
а слова розлітаються.

Хто тут командус —
дядько Чене чи осли?

Найлегше — вихвалитися.

Заприсяглася лазня
з чорного біле не робити.

Чим упевненіше,
тим помилковіше.

Я кажу дверям,
щоб розуміло вікно.

Говорити — це думати.

Чим менше людей,
тим легше домовитись.

Що вуста кажуть,
те підтримує кишень.

Хто платить, той кричить,
а хто — ні, той мовчить.

Клепають язиком і б'ють у дзвони
не тільки на селі.

Вдарив скородою, —
якщо не приб'єш, то забрудниш.

Коли каламутять воду,
то всяка плітка стає рибою.

Хто говорить про мене —
хай гляне на себе.

Завжди знайдеться той,
хто скаже: «Я це бачив».

Я немов святий Фома —
мушу побачити, щоб повірити.

Слово тягне за собою слово.

Поради дають настирливі люди.

Порадами боргів не сплатиш.

Коли ти в скруті та горі,
проси поради у прислів'їв.

* * *

Поганому теслі навіть нігті
заважають.

І найкращий писар
ставить чорнильні плями,
якщо в нього тремтить рука.

І від найкращого стрільця
втікає заєць.

Навіть у найкращої куховарки
підгаряє квасоля.

Ніхто не знає більше про каструлю,
ніж ополоник.

Тільки той, хто несе труну,
знає вагу небіжчика.

Якщо я кажу, що віслик був сірий,
то це тому, що його щетина
у мене в руці.

Знати, де горлиця гніздо звивас.

Усе вміститься в горщику,
якщо зумієш вкласти.

Зробити так, щоб дзига крутилася
на нігті.

Прикласти пластир раніше,
ніж випекочить прищ.

Ходити по соломинці,
як по ливі.

Будь-хто заграс на шарманці,
але не кожен її поресе.

Одне діло із скрипкою,
а друге — з гітарою.

°

Грати сміливо на гітарі
й не збиватися на арфі.

°

Кашлятиму, щоб співати.

°

Може, ти й добре співаєш,
але це не втішає мене.

°

Хто погано співає,
той сам собі подобається.

°

Найкраще в гральних костях —
це не грати в них.

°

Між двох невдах програс
найбільший невдаха.

°

Бути останньою картою в колоді.

Під час гри, де можна відігратися,
нехай ніхто не ласться.

°

Хто ставить на півня,
той вельми ризикує.

°

Хто рахунок веде, той і виграс.

°

Хто просить, той не вибирає.

°

Хто за іншого просить,
той за себе турбується.

°

Хто бореться, той і доб'ється.

°

Тільки той, хто тягне мішок, знає,
що в ньому.

°

Хто не носить сапалій,
тому ремінець не намуляє ногу
до крові.

°

Хто позаду йде — хай і поганяє.

Хто більше дивиться,
той менше бачить.

Краще вчасний окрик,
ніж довга проповідь.

Краще одна пташка в руці,
ніж на небі — ціла сотня.

Краще сподобатись,
ніж бути смішним.

Краще обійти,
ніж погано пройти.

Краще поганяти,
ніж самому нести.

Краще бути великим дзбаном,
ніж кришкою до нього.

Що гладеньке — те без гуль.

Це не варто навіть арахісу.

Це китайська казка.

Це німецький гумор.

Одні співають,
а інші страждають

Одні співають, а інші страждають.

Один підігріває воду,
щоб другий пив мате¹.

Тільки той, хто звідав горе,
зрозуміє страждальця.

Індіанець знає,
що таке страждання.

Плач, бідняче,
але не ти один плачеш.

Радість не довго тримається
в бідняковому домі.

¹ Мате — зелений чай, що його ще називають парагвайським, популярний також у Мексиці.

Бідняк витягує ноги по ковдрі.

Нема навіть на чому вмерти.

Такі сміються з горя,
коли не можна плакати.

Робити — робили,
а з порожніми кошиками
пішли додому.

Коли бідняку не щастить,
то й тамаль¹ не зігріє.

Одним слава,
а іншим стригти вовну.

Більше є в багатого,
коли він бідніє,
ніж у бідного, коли той багатіє.

¹ Тамаль — страва з рису, м'яса й перцю, зварена в маїсовому листі.

Бідняка називають п'яницею,
а багатія — веселуном.

Більше болить шкіра,
ніж сорочка.

Вантаж стомлює,
а перевантаження вбиває.

Батько — робітник, син — кабальєро,
внук — жебрак.

Чого в мене ніколи не було,
те мені й не потрібне.

Зрештою, смерть худюща
і зі мною не справиться.

Скільки я винен сонцю за те,
що воно мене зігріло?

Одна рука спереду, а друга — ззаду,
і в обох пусто.

Будь-яке дрантя — готове пончо¹.

Кожна ганчірка — пончо,
якщо в неї чотири різки.

Скільки шкіри, а я без черевиків.

Ну й клопівня, Панчіто,
винось мату на сонце.

Хоч ти тепер і на матраці спиш,
але й досі матою смердиш.

Ці блохи не стрибають на його маті.

Бідність ніколи не ходить
з піднятою головою.

Недобре, коли двоє старців
біля одних дверей.

¹ Пончо — індіанський чотирикутний
плащ з вирізом посередині для голови.

Не треба, не треба, добре,
хай покладуть у сомбреро.

°

Нічого, якщо сліпими народяться,—
будуть милостиню просити.

°

Жебрак, а з дрючком.

°

Де плачуть, там і покійник.

°

Краще земля на тілі,
ніж тіло в землі.

°

Давайте всі помирати —
ховають безплатно.

°

У кого нещастя,
на того навіть собаки
задирають ногу.

°

Від сміху до горя —
одна волосинка.

Нема біди,
яка б тяглася сто років.

°

Знайти свою цибулину,
щоб заплакати.

°

Життя — це батат,
і хто його не проковтне,
той удавиться.

°

Турботи — немов блощиці,
які кусають і вранці, і вночі.

°

Зійшлися голод і нужда.

°

Заощадити на юшці від папуги.

°

Хто бере дешеве сукно,
той двічі на рік шие собі одяг.

°

У кого не залишається хліба,
той не вигодує собаки.

Тому, хто має ліжко і спить
на підлозі, не треба співчувати.

Краще зайвина, ніж нестача.

Від обіцянки не збіднієм,
а від давання зубожієм.

Позичка — це родичка боргу.

Вони хочуть узяти в борг ковдру,
хоч вона продається за реал.

Береже честь, а не розуміється
на витратах.

Платити в три строки:
пізно, погано й ніколи.

Той, хто сплатить борги,
позбудеться цієї недуги,
але залишиться без грошей.

Винен — не заперечую,
платити — не бажаю.

Записую те, що мені заборгували,
і витираю те, що сам винен.

Щодо свиней, то всі вони — гроші,
а щодо грошей, то всі вони — свині.

Якби серце було крицеве,
гроші б його не перемогли.

На всіх вистачить,
якщо не скупитись.

Може вимагати той, хто платить,
а не той, хто скупиться.

Ожина дає ягоду і колеться,
а скупий позичає і плаче.

Якщо скупердя багатий, то в нього —
ні родичів, ні друзів.

Кожен хазяїн, де захоче,
там хлів свій і ставить.

○

Я хазяїн своєї каші,
тому й можу
пальцем її розмішувати.

○

Де розпоряджається хазяїн,
там не наказують пастухи.

○

Хто багатом хазяїнам служить,
той комусь та не догодить.

○

Не служи тому, хто служив,
і не проси в того, хто просив.

○

У кого с крамниця —
хай її обслуговує,
а не хоче — хай продас.

○

Хазяйський хліб горло дере.

○

Ні жартома, ні всерйоз
не ділися з хазяїном грушами.

Хто тебе робить багатим?
Той, хто у дзьоб тобі вкладає.

○

Навіть коти хочуть ходити
в черевиках,
а миші — в штанах.

○

Коли-небудь і мій кіт
їстиме кавуни.

○

Кому подобається бути волом,
той своє ярмо лижє.

○

Хай воли п'ють воду,
бо вино — для королів.

○

Хто народився, щоб стати волом,
на того з неба падають роги.

○

Кури, що сидять вгорі, гидять тих,
що сидять внизу.

○

Нічого, що вони знов угорі,
якщо підсипати маїсу, — спустяться.

Коли сучка голодна,
то навіть своїх господарів кусас.

Якщо кінь ірже —
значить, попряга муляс.

* * *

Коли є хліб, то менше гіркоти.

Живіт повний — серце радіс.

Все одно з'їм цю туну¹,
якщо навіть і поколю собі руку.

Я вже не хочу сиру,
аби лише вийти з мишоловки.

Якщо завдяки атоле² ми одужуєм,
то треба давати його.

¹ Туна — ягодоподібний плід какгуса.
² Атоле — рідка маїсова каша з молоком.

Нікому не гірко від солодкого.

Для золотих зубів — лагоминка,
а не шкуринка.

Якщо вже їсти,
то великою ложкою.

У кого більше слини,
хай той більше піноле ковтас.

Хуане Паломо, я сам собі варю
і сам собі обідаю.

Все називається вечерею,
навіть коржик із сіллю.

Краще дві порції яловичини,
ніж сім — батата.

Краще маїсова юшка зі сміхом,
ніж шоколад із сльозами.

Зверху — молоко,
а на молоці — нічого.

Бульйон вийшов дорожчий,
ніж фрикадельки.

Хто голодний, той думає
про перелічку.

Гарний той день, коли сковорідка
шкварчить.

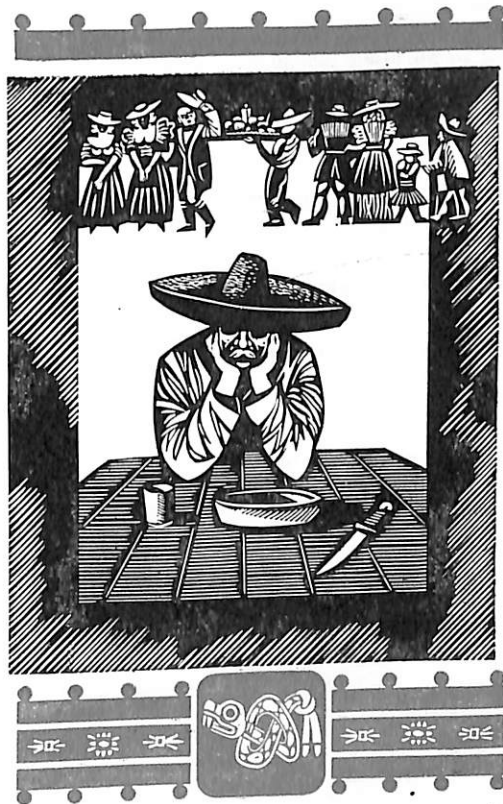
Від зайвої горошини горщик
не трісне.

Коли нема філе, я їм усе.

Налітай, це ж соус із казана!

Помив ноги, а бублика не дали.

До такого м'яса і квасоля
не потрібна.

Коли справа доходить до квасолі,
то потрібне масло.

Їсть квасолі, а відригус шинкою.

Ось коли ти, травичко,
засмачиш мені бульйон.

Перець гіркіший, коли немає води.

Їстимеш м'ясо — гладшатимеш,
їстимеш рибу —
тільки воду питимеш.

Рис, риба та огірок
народжуються у воді,
а вмирають у вині.

Добре тако¹ треба добре запивати.

Через те, що немає курки,
годяться хліб і цибуля.

¹ Тако — маісовий пиріг з м'ясом або квасолею.

За браком хліба — добрі й висівки.

Хто місить тісто,
той без хліба не залишиться.

Щодня курка — несмачна страва.

Хліб із хлібом — несмачно.

Ви дивитесь, як я п'ю,
а не на спрагу мою.

Від води не захворіш,
не сн'яніш і в борги не залізеш.

Будь-який шинок — ресторан,
якщо в ньому чисті тарілки.

Якщо хочеш бути добре
обслуженим, — обслужи сам себе.

Їсти й чухатись треба тільки
почати.

Їсть, як пташка, а гидить,
як слон.

По тому, як ділять хліб,
можна впізнати ненажеру.

Виріс пузатим,
хоч і сповивали в дитинстві.

Ласунами та обжерами —
повні кладовища.

Сита вівця свого хвоста боїться.

Йому вадить навіть те,
що він їсть.

Одним поминки,
а іншим — лагоминки.

Якщо ти біля глечика пітнієш,
то що буде біля казанка?

Смокче більше, ніж голодне теля.

Поки гуляєш — смієшся,
а коли платиш — плачеш.

Краще давній друг, ніж новий

Краще давній друг, ніж новий.

Сьогодні я за тебе,
завтра ти за мене.

Компанія повинна знати —
в дорозі розв'язуються альпагати¹.

Під час хвороби та у в'язниці
пізнаються друзі.

Краще четверо очей, ніж двоє.

Життя без друзів —
смерть без свідків.

¹ Альпагати — взуття з конопляного прядива.

Замирений друг — притасмний ворог.

Забудь того,
хто відвернувся від тебе.

Кравець із кравця плати не бере.

Два шила одне одного не колють.

Старі бугаї шукають один одного,
щоб почухатись.

Циганки не ворожать одна одній.

Мої друзі не задирають на мене
ногу, як собаки.

Я підсовуюсь — ти йдеш геть,
якщо ж я йду — ти гнівася.

Ми — погоничі, і в дорозі
зустрінемось.

Добрій чи поганий погонич,
а приїхавши, спати вкладається.

З другом, в якому ти не впевнений,
тримай одне око заплющеним,
а друге — відкритим.

Не дай, боже, нашим друзям
стільки добра,
щоб вони не визнавали нас.

Друг, який не позичає,
і ніж, який не ріже,—
нехай пропадуть,
це невелика втрата.

Одна зернина комори не наповнює,
але підтримує інші зернини.

Цієї горошини не вистачало
в горщику.

Якщо хочеш,
щоб за тобою ішов собака,—
дай йому хліба.

За ласий шматок і собака танцює.

○

Їсти з однієї миски.

○

Це останнє атоле,
що я їм у твоєму домі.

○

Я дуже тебе люблю,
але своїх грошей тобі не дам.

○

Який Педро, такий у нього й друг.

○

Те, що моє — моє, те, що твоє, —
на обох.

○

Хуане Гомес, ти даси,
ти й з'їдаси.

○

Я поїв, я попив,
і мені вже тут нудно.

○

Обід закінчили, і дружбі — кінець.

Не хочу бачити його навіть
намальованим.

○

Щоб ти став таким,
як віршовка для свині.

○

Якщо я тебе й бачив,
я тебе не знаю.

○

Один цвях вибиває інший,
або ж обидва залишаються в дошці.

○

У нього більше викрутасів,
ніж у слимака.

○

Панібратство і компанійство
не потрібне навіть із дівкою Марією.

○

Відкиньте викання,
і — поговоримо.

○

Я люблю тебе більше,
ніж свої старі черевики.

Я тебе знав, зернятко, раніше,
ніж ти стало динею.

Я вважав тебе динею,
а ти виявився гарбузом.

Мене дивусь, що ти — павук,
а не лазиш по стінці.

* * *

Гість і риба через три дні
починають смердіти.

Хто довго прощається,
той не хоче йти.

Красенько дякуємо гостям
за насолоду, яку вони дають нам,
коли йдуть додому.

Моя кума, як не вдома,
то в гостях любить жити.

Негарно щодня ходити в гості
до тітки.

Красива гостя — погано для кишені.

Зробити гостям тамаль
з м'яса старого бика.

Підуть гості — ми з'їмо півня.

На весілля й на хрестини
не приходь без запрошення.

Сусіду завжди щастить.

Курка моєї сусідки несе більше яєць,
ніж моя.

Мої зуби мені ближчі,
ніж мої родичі.

Від родичів, начальства і сонця —
чим далі, тим краще.

Не називай мене дядьком,
бо ми не родичі.

○

Вдячність не така вічна, як могила.

○

Зробиш послугу невдячному —
пошиєшся в дурні.

Любов і ненависть
багато чому вчать

Любов і ненависть
багато чому вчать.

○

Велика любов —
материнська любов.

○

Любити ближнього починай
із самого себе.

○

Давню любов не забуваю
і не покидаю.

○

Хто справді любить,
той довго не забуває.

○

Більше, ніж відчуває серце,
язик не каже.

Серце — не зрадник.

Не знаєш, коли одружишся,
не знаєш, коли й помреш.

Не люблю,
тому й не бігаю
слідом.

Кохання минає,
а біль зостається.

Підновлена любов те саме,
що підігрітий шоколад.

І жінка, і гітара
відповідають,
якщо до них доторкнутись.

Жінка та кішка
належать тому,
хто до них ласкавий.

Менше розмов
і більше любові.

Не така гарна, щоб злякати,
і не така вродлива,
щоб приголомшити.

Оченята, які одне одного люблять,—
здалеку вітаються.

Дивися на всіх жінок,
але ні на яку
не задивляйся.

Яка знається на атоле, метле¹
і метате² — на тій і женись.

То все одно —
Чана чи Хуана.

¹ Метле — квітка, схожа на туберозу
чи нарцис, росте лише в Мексичі.
² Метате — кам'яні жорна для розме-
лювання маїсу.

Любов оманлива — скількох бачу,
стількох люблю.

Прив'яжіть своїх курей,
бо мій півень на волі.

Добрий півень
у будь-якому курнику
заспіває.

Півню, який не співає,
щось у горлі заважає.

Добрий яструб не кричить,
а тільки махає крилами.

Старому котові — молоденьку мишку.

Мати серце таке,
як ворота у заїзді.

Якби не було поганого смаку,
важко довелося б негарним дівчатам.

Нарядити жінку для того,
щоб хтось інший з нею танцював.

Треба, щоб щастило,
коли виберишш кавун і жінку.

Півня, коня і жінку треба вибирати
обережно.

Кучерява тому, що не причесується.

Багатство негарної бажає собі
красива.

Немов стара квасоля,
що зморщується,
тільки-но вода закипить.

Ковдра і дружина повинні
м'якими бути.

Гарна жінка забирає чоловіка
від інших дверей.

В домі Гонсало
більше може курка,
ніж півень.

Жінка, що латину знає,
не знаходить чоловіка
і погано кінчає.

Спіймати облизня,
як сільська наречена,
що вбрана сидить самотньо
біля вікна.

Стара діва — свята,
але нещаслива.

Мені вже не потрібна з косами —
залишаюсь із стриженою.

Мій чоловік голий, як бубон,
але бог мені його дав,
і він мені до серця.

Жінка славна честю,
бик — рогами,
а чоловік — ділами.

○

Гарний, мов коріандр, та не дуже.

○

Якщо чоловік поганий,
то мені однаково,
чи він мексіканець,
чи гачупін, чи грінго¹.

○

Мені не потрібен пліткар,
щоб мене полюбили.

○

Якщо нема в любові шалу,
то користі з неї мало.

○

Форель ловлять на гачок,
а жінку — на слово.

○

З тобою — на хлібі й цибулі.

¹ Грінго — зневажлива назва іноземців.

Хліб із любов'ю
дорожчий
за курку із журбою.

○

Коли голод заходить у двері —
любов тікає через вікно.

○

Більше сили у жіночих грудях,
ніж у пари волів.

○

Хто одружується,
той через усе проходить.

○

Хай не жениться той,
кому сняться телички.

○

Чоловік напідпитку
дає жінці гроші
на ситець.

○

Одружені — як свині:
вдень гризуться,
а вночі разом сплять.

Як більярдні кулі:
весь день стукаються
між собою,
а вночі укупі лежать.

○

Краще любити собаку,
ніж невірну дружину.

○

Ослиця не була злою,
то від палиць стала такою.

○

Листів, які не надходять,
і жінку, яка пішла від тебе,—
не треба шукати.

○

З кума та куми
очей не спускай.

○

То не справжній кум,
який не залицяється до куми.

○

Коли кумасі б'ються,
то правда стає явною.

Чортова ослиця —
з одним не може справитись,
а брикається з двома.

Ослиця, в якої є молодий осел,
не зразу йде до млина.

Не встигнуть сказати «душа моя»,
як уже хочуть окремий дім.

Однаково весело водить курка
одне курча,
як інша — восьмеро.

Яка це качка знесла
таке яєчко?

Гнойовик сказав своїм діткам:
«Ідіть сюди, квіточки мої!»

Який глечик,
такий і черепок.

Що може вродити на дубі,
як не жолуді?

У тигра всі діти смугасті.

Курка нестиме яйця,
якщо їй навіть відріжуть дзьоб.

В кого немає дітей,
в того є інші турботи.

Надто багато дітей
для однієї дзиги.

Ні батька, ні матері, ані собаки,
який би на тебе гавкав.

На вулиці всіхається до людей,
а вдома б'є дітей.

Для того щоб виростити, —
батько й мати, а для того,
щоб розбалувати, — дід та баба.

Ще не встигли вилупитись
із шкаралупи,
а вже хочуть нести яйця.

Погана мати, погана дочка,
а ще гірше простирадло,
яке їх вкриває.

Три доньки та одна мати —
чотири чорти для батька.

Ніхто не скаже, хто його батько,
якщо цього не підтвердить мати.

Хоч мати й дочка одягають
одну й ту ж сорочку,
але сорочка належить матері,
а не дочці.

Коли повитуха погана,
вона дитину винуватить.

Провітриш кімнату для теці,
а сам простудишся.

І теця не вмирас, і не вечеряємо.

Кого заарканили за один рік —
заарканили за обидва.

Де жінки їдять,
там мурашки з голоду плачуть.

Ти не помреш від пологів,
і тебе не заколе рогами осел.

Молитися богу,
а продатися чорту

Молитися богу,
а продатися чорту.

○

Хрест на сутані,
а чорт — у душі.

○

З попами й котами —
найменше справ.

○

Скільки не молися,
а трясця вхопить.

○

Такому святому
й одного дзвона вистачить.

○

Однаково, що святий Нікомед,
що святий Корнелій.

Поганому святому —
тоненька свічка.

○

Всякий дзвонар знає,
для чого дзвонити вилазить.

○

Це таке потрібне,
як святому Антонію свічка.

○

Якщо мене вкусить павук,
то святий Георгій буде дурнем.

○

Святому, який їсть і п'є,
не вірте, жінки!

○

Один б'є поклони,
а другий потішається.

○

І святі мають вади.

○

Хто на слизке стане,
той з чортом заприязниться.

Добре знає чорт, кому з'являтися.

○

Там, де чорт свою люльку загубив.

○

Хто дас і забирає,
той дияволу догоджає.

○

Навіть полову бере священик.

○

Паламар, який продас віск,
не маючи вулика,
краде його з вівтаря.

○

Жебраси біля церкви,
плати за місце.

○

Коли в бідняка знайшлися гроші
на м'ясо,
то в цей час — піст.

○

Сміється чорт,
коли голодний ситому
їсти дає.

Спаси мене, боже,
від іскри та блискавки,
від осли в місяці травні
та від дурня на коні.

Воду я попрошу в бога,
а все інше — у водовозів.

Ось що я тричі попросив би в бога,
якби він дав:
ткашину, ткацький верстат і ткалю.

Бог не справджує забаганок
і не випрямляє горбатих.

Навіщо казати «амінь»,
коли меса давно скінчилась?

Як щастить тим,
хто не слухає меси!

Як щастить тим,
хто не сповідується!

Як щастить тим,
хто не хреститься!

Звірайся на пречисту діву,
але сам рятуйся.

Йому це так личить,
як Христу пара пістолетів.

Ми бачили, як валяться церкви,
а це ж тільки халупа.

Сам винен,
а інших звинувачус

Сам винен, а інших звинувачус.

Треба винуватити того,
хто справді винуватий.

Хто сам собі нашкодив,
хай не стогне.

У нього залишилося те,
що в старих бочках,—
іржаві обручі та бридкий запах.

Я, немов погане м'ясо,
на будь-якому гаку можу висіти.

Я лагідний, мов ягня,
поки роблю те, що хочу.

Я танцюю під ту музику,
яку мені грають.

Я той самий кіт,
тільки вивалюся в болоті.

Насправді він — сентаво¹,
хоч живе серед песо².

Думас злодій,
що у всіх рильце в пушку.

Душу в злодія і воду
з колодязя не витягнеш
без мотузки.

Черевики, які не риплять,
належать злодію.

Зійшлися злодій з контрабандистом.

¹ Сентаво — сота частина песо.
² Песо — грошова одиниця Мексики,
а також інших країн Латинської Аме-
рики.

Жадного і шахрай швидко знаходять
спільну мову.

○

Хто ділить і розділяє,
той свої найкращу частину лишає.

○

Хто сам до себе веміхається,
той свої походеньки згадує.

○

Хто народився картоплею,
той далі каструлі не підє.

○

Хто ходить біля меду,
до того щось та прилипне.

○

Із лісу виходить той,
хто ліс підпалив.

○

Хто влаштовує тобі свято,
той або хоче тебе обманути,
або ти йому потрібний.

○

Вітати чужим капелюхом.

Надівати чуже пір'я.

○

Кидати миски в обличчя.

Витягати всі ганчірки на сонце.

○

Швидше спіткнеться брехливий,
ніж кульгавий.

○

Більше варте правдиве сентаво,
ніж фальшиве песо.

○

Брехати і їсти рибу треба
дуже обережно.

○

Плітка подобається,
а пліткар — ні.

Винувате не пультке¹,
а той, хто його п'є.

¹ Пу л ь к е — хмільний напій із соку
агави.

На слова п'яниці — вуха винаря.

Мені море по підшву черевика.

Йому й моря мало,
щоб промочити горло.

Ходити рівно і багато пити —
цього й бути не може на світі.

Гіркому п'яниці не досить ні води,
ні вина.

Пияка не вилікувати й калагуалою¹.

Хоробрий живе доти,
доки цього хоче боягуз.

Кожен сам хазяїн свого страху.

¹ Калагуала — лікарська рослина,
мексиканський різновид папороті.

Страх, як обручка,—
йому не видно кінця.

Як півні з Пуєбли¹ —
здорові та боягузливі.

Страх не їздить на віслюках.

Хто низько кланяється,
той сидишці показує.

Не шелести переді мною маїсом,
я не курка.

Без мастила поїзд не поїде.

Прислужливість смердить гниллю.

До іншого собаки — з цією ж кісткою.

¹ Пуєблa — велике мексіканське місто
на південному сході від Мехіко.

На паршивого собаку
нападають блохи.

На вовче м'ясо — зуб собачий.

На кожного собаку
бог налаштував ломаку.

Для кожного пса — свій поводок.

Кожна мавпа — до своєї вірьовки!

Кожна лисиця свій хвіст ховає.

Кожен жук своїми зубами.

Скросні одними й тими ж ножицями.

Хоч вони з тієї ж самої глини,
але пічний горщик і ваза —
не одне й те саме.

Не всім личить сигара —
тільки мордатим.

Наймордатіша свиня хапає
найкращий маїс.

Ось тут свиня собі хвіст
скрутила.

Цей мед не для свинячого рила.

Ця деревина не годиться
для ложки.

Яка жаба, така їй і шана.

Пом'ятний плід гниє.

Поглянь — воша воскресла!

Як пес із чужого ранчо.

Як собака у м'ясній лавці.

Як троє в одному черевіку.

Як перчик пікін —
маленький та гострий.

Як запряжка волів з Сілао¹:
якщо плямистий поганий,
то рябий ще гірший.

Як бочки з-під текілі²,
що навіть порожні смердять.

Крутиться, мов курча з відрубаною
головою.

Бігас, як тарган на пожежі.

¹ Сілао — містечко на північному за-
ході від Мехіко.

² Текілія — горілка з агавового соку.

Бур'ян не пропадає, а як пропадає,
то ніхто нічого не втрачає.

°

Під час вихору навіть сміття літає.

Радій своєму квітню й травню,
а твій серпень ще прийде

Радій своєму квітню й травню,
а твій серпень ще прийде.

°

Травень — славен,
а червень мис вовну.

°

Буйний травень — багато соломн,
та мало зерна.

°

Коли літо — зима, а зима — літо,
ніколи не буде доброго року.

°

Похмурий ранок — ясний день.

°

Південь ясний,
північ похмура —
мабуть, град буде.

Обложене хмарами небо —
мокра земля.

○

Павук на павутині висить —
буде дощ.

○

Павук до тебе
на павутині спускається —
добро приносить.

○

Кінь з однією білою ногою
принесе тобі щастя.

○

Урожай —
це готове багатство.

○

Настав час —
і суха гілка розвилась.

○

Коли врожай хороший,
то навіть хлібне дерево
дає какао.

Мотерни рік, то й відчуєш,
що таке дванадцять місяців!

○

Новий рік — нове життя,
а звички — давні.

З М І С Т

- 5 Вступне слово *Льва Олевського*
- 14 Земля буде такою, якими будуть люди
- 21 Вміння та розум — кращі за силу
- 46 Одні співають, а інші страждають
- 64 Краще давній друг, ніж новий
- 73 Любов і ненависть багато чому вчать
- 88 Молитися богу, а продатися чорту
- 94 Сам винен, а інших звинувачує
- 105 Радій своєму квітню й травню, а твій серпень ще прийде

Литературно-художественное издание

Серия «Мудрость народная»

Сборник сорок пятый

МЕКСИКАНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ

Составление
Льва Борисовича Олевского

Перевод с испанского
М. И. Литвинца и Л. Б. Олевского

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро»

На украинском языке

Редактор С. А. Коваль

Художник В. В. Кузьменко

Художній редактор І. М. Гаврилюк

Технічні редактори Б. С. Грінберг,
Л. І. Ільченко

Коректор Т. В. Грузинська

ИБ № 4416

Здано до складання 17.11.87.
Підписано до друку 15.01.88.
Формат 70×108¹/₆₄.
Папір тифдручний.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високий.
Умовн. друк. арк. 2,45.
Умовн. фарбовідб. 5,338.
Обл.-вид. арк. 2,037.
Тираж 50 000 пр. Зам. 7—336.
Ціна 40 к.

Видавництво художньої
літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова
фабрика «Жовтень».
252053, Київ,
вул. Артема, 25.

М46 Мексиканські прислів'
та приказки / Упоряд. т
вступ. слово Л. Олевсько
го; Перекл. з ісп. М. Лит-
винця та Л. Олевськог
Іл. худож. В. Кузьменка.
К.: Дніпро, 1988.— 108 с.—
(Мудрість народна, зб. 45)
ISBN 5-308-00245-2.

Мексиканские послови
цы и поговорки.

До збірника увійшли кра
прислів'я та приказки, в які
відбито багатовіковий досвід ме
сиканського народу.

М 4703000000—110
М205(04)—88 БЗ 34.26.87

ББК 82.33—